

# Social Work & Education

©SW&amp;E. 2025

Мороз, Т. (2025). Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату: теоретичний аналіз наукової проблеми. *Social Work and Education*, Vol. 12, No. 4 pp. 766-776. DOI: 10.25128/2520-6230.25.4.15

УДК [159.9+364-786]:[159.98:636.7](045)

DOI: 10.25128/2520-6230.25.4.15

## СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ПСИХОНЕВРОЛОГІЧНОГО ІНТЕРНАТУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ НАУКОВОЇ ПРОБЛЕМИ

**Тетяна МОРОЗ,**

аспірант кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань, Україна; moroz16051974@ukr.net

**ORCID:** <http://orcid.org/0009-0008-9712-2739>

**Анотація.** У статті здійснено теоретичний аналіз наукової проблеми соціальної реабілітації осіб з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату. Встановлено, що психоневрологічні інтернати, геріатричні пансіонати та інші заклади, які надають соціальні та медико-соціальні послуги із забезпеченням проживання для дорослих осіб з інвалідністю, а також заклади інституційного догляду та виховання дітей з інвалідністю в умовах війни постали перед серйозним викликом – забезпечення безпеки для всіх, хто там працює і проживає в умовах надання належного догляду і забезпечення гідних умов проживання та роботи.

Основною метою діяльності психоневрологічного інтернату, який є закладом системи охорони здоров'я, є стабільне підвищення якості життя осіб з інвалідністю, створення для них сприятливого терапевтичного середовища, адекватного їхньому віку, стану здоров'я та індивідуальним особливостям. Вітчизняні науковці описують основні підходи до соціальної роботи в закладах охорони здоров'я та проблемні питання, пов'язані з цим. Однак питання залучення соціальних працівників до вирішення проблем психічного здоров'я, змісту й функцій їх діяльності у державних закладах охорони психічного здоров'я, психоневрологічних інтернатах залишається відкритим.

Методологія дослідження: в основу дослідження покладено аналіз наукових праць, методи теоретичного узагальнення, порівняння, системного підходу та системного аналізу. Аналіз теоретичних підходів до проблеми соціальної реабілітації людей з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату свідчить про потребу подальших досліджень в означеному напрямі. Вивчення потребує узагальнення та уточнення нормативно-правових засад реабілітації осіб з інвалідністю для виокремлення сильних сторін та визначення перспектив щодо удосконалення системи соціального обслуговування та соціальної реабілітації людей, які мають психоневрологічні порушення.

**Ключові слова:** теоретичний аналіз, соціальна реабілітація, соціалізація, соціальна реабілітація осіб з інвалідністю, психоневрологічний інтернат, геріатричні пансіонати, особи з психоневрологічними порушеннями, соціальні та медико-соціальні послуги.

**Статус статті:**

Отримано: вересень 10, 2025

1-перезування: жовтень 15, 2025

Прийнято: грудень 30, 2025

## ВСТУП

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну стало викликом для всіх сфер – не винятком стала і соціальна, яка опікується вразливими, малозахищеними та незахищеними категоріями населення.

Надання соціальних послуг є одним із основних напрямків системи соціального захисту нарівні з виплатою грошової соціальної допомоги. Спектр цих послуг є досить широким – від послуг з догляду вдома, різноманітної допомоги з подолання тих чи інших складних життєвих обставин до комплексних медико-соціальних послуг, що передбачають проживання людини у спеціалізованій установі.

З 1 січня 2020 р. вступив у дію новий Закон України «Про соціальні послуги» (2019), який визначив складні життєві обставини як обставини, що «негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа / сім'я не може подолати самостійно. До чинників, що зумовлюють складні життєві обставини, віднесено інвалідність. Відповідно соціальні послуги – дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сім'ей, які в них перебувають. Соціальні послуги спрямовані на реалізації триєдиної мети: профілактику складних життєвих обставин; подолання складних життєвих обставин; мінімізацію негативних наслідків складних життєвих обставин» (Закон України «Про соціальні послуги», 2019).

Люди, які отримують соціальні послуги, з тих чи інших причин (або їх комплексу) – як-от вік, самотність, захворювання, соціальні негаразди, бідність тощо – перебувають у вразливому становищі, а отже, ще менш стійкі до різноманітних криз. Людина, яка не може самостійно покинути своє помешкання або піклуватися про себе чи своїх дітей і фактично залежить від сторонньої допомоги, в ситуації військової загрози опиняється у фактично беззахисному становищі.

Психоневрологічні інтернати, геріатричні пансіонати для ветеранів війни і праці та інші заклади, які надають соціальні та медико-соціальні послуги із забезпеченням проживання, а також заклади інституційного догляду та виховання дітей (навчальні заклади інтернатного типу, дитячі будинки-інтернати, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, центри реабілітації дітей з інвалідністю тощо) в умовах війни також постали перед серйозним викликом – як забезпечити всіх, хто там працює і проживає, а також по можливості продовжувати надавати належний догляд і забезпечити гідні умови проживання для своїх підопічних.

## АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Вітчизняні фахівці (Д. Данко, Л. Клос, Т. Семигіна, Р. Кравченко, В. Чайковська та ін.) описують основні підходи до соціальної роботи в закладах охорони здоров'я та проблемні питання, пов'язані з цим. Однак питання залучення соціальних працівників до вирішення проблем психічного здоров'я, змісту й функцій їх діяльності у державних закладах охорони психічного здоров'я, психоневрологічних інтернатах залишається відкритим.

**Мета статті** – здійснити теоретичний аналіз наукової проблеми соціальної реабілітації осіб з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату.

**Методологія дослідження:** для досягнення поставленої мети дослідження в основу дослідження покладено аналіз наукових праць, методи теоретичного узагальнення, порівняння, системного підходу та системного аналізу.

## ОСНОВНА ЧАСТИНА

Психоневрологічний інтернат є «стаціонарним інтернатним закладом для соціального захисту, що утворюється для проживання / перебування осіб жіночої та чоловічої статі зі стійкими інтелектуальними та / або психічними порушеннями, які за станом здоров'я потребують стороннього догляду, соціально-побутового, медичного обслуговування, соціальних послуг та комплексу реабілітаційних заходів і яким згідно з висновком лікарської комісії за участю лікаря-психіатра не протипоказане перебування в інтернаті (далі – підопічні)» (Типове положення про психоневрологічний інтернат, 2016).

Психоневрологічні інтернати входять у загальну систему психіатричної допомоги в Україні, тим самим є закладами соціальної сфери. Такі заклади призначені для проживання людей з хронічними формами психічних захворювань. Зазвичай ці люди нездатні жити у сім'ї і суспільстві з огляду на втрачені чи нерозвинуті здібності до самообслуговування, самозабезпечення і продуктивної комунікативної діяльності.

Основною метою діяльності психоневрологічного інтернату є стабільне підвищення якості життя осіб з інвалідністю, створення для них сприятливого терапевтичного середовища, адекватного їхньому віку, здоров'я та індивідуальним особливостям.

В Україні постійно збільшується кількість людей з проблемами психічного здоров'я, але традиційно як діагностика та лікування, так і догляд та підтримка, залишаються переважно у фокусі лікарів – психіатрів. Нова Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України (КМУ) від 27 грудня 2017 року № 1018-р, орієнтована на зміну цієї ситуації та передбачає активне залучення фахівців соціальної роботи до вирішення проблем психічного здоров'я (Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні, 2017).

Особливий внесок соціальної роботи у сферу психічного здоров'я у світі полягає в тому, що фокус її уваги значно ширший за медичну модель індивідуальної діагностики й лікування, і передбачає виявлення та реагування на соціальні нерівності та структурні проблеми, включно з використанням різноманітних методів догляду та підтримки людей з проблемами психічного здоров'я. Однак в Україні існують суттєві перешкоди для використання потенціалу соціальної роботи у сфері психічного здоров'я, причому значна їх частина пов'язана з розумінням змісту соціальної роботи, відсутністю необхідних стандартів та практики залучення соціальних працівників до роботи в закладах охорони здоров'я, водночас не досліджуваними є питання здійснення реабілітації в умовах психоневрологічного інтернату.

Питання соціалізації, соціальної адаптації та реабілітації вразливих категорій населення досліджували вчені: Т. Алексєнко, О. Безпалько, І. Зверєва,

А. Капська, О. Карпенко, І. Козубовська, О. Колишкін, Н. Коляда, Г. Лактіонова, М. Лукашевич, І. Мигович, Л. Міщик, Ж. Петрочко, І. Пеша, В. Поліщук, А. Рижанова, Л. Романовська, Т. Семигіна, Л. Тюття, С. Харченко, К. Чупіна й ін. (Чупіна, 2020).

У статті О. Колишкіна «Соціальна реабілітація як важлива галузь соціалізації осіб з обмеженими можливостями» визначено сучасні підходи до впровадження процесу соціальної реабілітації осіб з обмеженими можливостями. Автором акцентовано на подоланні негативних тенденцій в підготовці названої категорії осіб до інтеграції в суспільство, потребі розробки нових теоретичних підходів до їх навчання, виховання та організації всієї життєдіяльності, які витікають із глибокого аналізу сучасних проблем корекційної освіти як у нашій країні, так і за кордоном. Основними напрямками впровадження процесу соціальної реабілітації для осіб з обмеженими можливостями. На думку автора, є організаторська діяльність, діагностика психічного та особистісного розвитку дитини, розвивальна й корекційна діяльність, освіта й консультування дітей та підлітків, батьків і співробітників, діяльність з охорони здоров'я та безпечної життєдіяльності, соціально-диспетчерська діяльність. Визначено принципи процесу соціальної реабілітації осіб різних нозологій, які взаємопов'язані та реалізуються в єдності. Також наголошено, що питання соціальної реабілітації осіб з обмеженими можливостями набувають особливої значущості у зв'язку із серйозними конструктивними змінами у забезпеченні конституційних прав у сфері їхнього соціального захисту (Колишкін, 2015).

Організаційно-змістові основи діяльності реабілітаційних центрів та інших соціальних осередків досліджували О. Безпалько, О. Караман, С. Коношенко, О. Кравченко, Н. Поліщук, М. Сідорчук, Ю. Чернецька, В. Шпак та ін. (Безпалько, 2010).

Зокрема, О. Безпалько досліджувала організацію соціальних послуг для людей із психічними розладами в умовах децентралізації. Вона зазначає що в Україні бракує комплексних програм реабілітації, які б охоплювали не лише медичну, а й соціальну складову (Безпалько, 2010).

У статті «Особливості соціальної реабілітації осіб з психоневрологічними порушеннями» (автори В. Майструк, Л. Заремба, О. Закусило) здійснено комплексний аналіз особливостей організації та реалізації соціальної реабілітації осіб із психоневрологічними розладами, з акцентом на індивідуалізацію підходів, урахування психічного стану, соціального контексту та особистих потреб. Розглянуто основні методи реабілітації, зокрема психотерапію (когнітивно-поведінкову терапію, групову терапію), трудову терапію, арттерапію, соціальну підтримку та залучення до громадської діяльності. Особливу увагу приділено бар'єрам, що ускладнюють інтеграцію таких осіб у суспільство, серед яких стигматизація, обмежений доступ до реабілітаційних послуг, недостатня інформованість населення та дефіцит кваліфікованих кадрів (Майструк, 2025).

Медико-соціальні основи в роботі з людьми з інвалідністю визначили Д. Данко, М. Коренєв, Л. Богмат, В. Мартинюк, Е. Михайлова, С. Толмачева, А. Шевцов, О. Бойко, Н. Кабаченко та ін. (Данко, 2012).

У працях О. Бойко та Н. Кабаченко охарактеризовано основні проблеми, пов'язані із змістом діяльності соціального працівника у сфері психічного

здоров'я. Так, у праці «Соціальна робота у сфері психічного здоров'я в Україні: сучасні виклики» (Бойко & Кабаченко, 2020). Дослідження проводилося з метою здійснення комплексної оцінки професійних потреб в сфері психічного здоров'я для соціальних працівників, в рамках проекту «Психічне здоров'я для України» (за підтримки Швейцарського Агентства розвитку й співпраці) впродовж 2019-2020 рр. Під час дослідження було вивчено існуюче національне нормативно-правове забезпечення та міжнародні документи щодо класифікацій професій, пов'язаних із соціальною роботою (Бойко & Кабаченко, 2020).

Аналіз результатів наукових досліджень з теорії та практики соціальної роботи з людьми з інвалідністю свідчить, що проблема соціальної реабілітації осіб зі стійкими інтелектуальними та / або психічними порушеннями в умовах психоневрологічного інтернату не була предметом спеціального дослідження. Тому, є потреба в теоретичному обґрунтуванні проблеми соціальної реабілітації людей з інвалідністю, зокрема, в умовах психоневрологічного інтернату як закладі соціального захисту, що потребує активного залучення фахівців соціальної роботи до вирішення проблем психічного здоров'я.

Прийнята Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року передбачає активне залучення фахівців соціальної роботи до вирішення проблем психічного здоров'я. Необхідним є вироблення спільного розуміння ролі і функції фахівця соціальної роботи у мультидисциплінарних командах у закладах охорони психічного здоров'я, ролі та змісту його діяльності у цій сфері на рівні громади тощо (Бойко & Кабаченко, 2020). Тому, в умовах підвищеної уваги до фахового забезпечення системи соціального захисту населення заслуговують на увагу праці з питань підготовки соціальних працівників в цілому та до надання соціальних послуг людям з інвалідністю: Т. Семигіна, О. Бойко, Н. Кабаченко, О. Кравченко, Н. Левченко, В. Поліщук, А. Каркач, Н. Коляда, та ін.

Отже, теоретичну основу дослідження складають основні положення щодо змісту соціальної реабілітації осіб з інвалідністю крізь призму діяльності психоневрологічного інтернату.

В контексті предметного поля дослідження заслуговують на увагу праці зарубіжних авторів, в яких акцентовано увагу на проблемі стигматизації, яка є одним із головних бар'єрів на шляху до успішної реабілітації в цілому, соціальної реабілітації та різних організаційних та теоретико-методичних аспектів діяльності закладів соціальної сфери психоневрологічного спрямування в різних країнах світу (Kimberly, 2020). Дослідниками, теоретиками і практиками презентовано різноаспектні підходи до аналізу питання соціальної реабілітації в умовах закладів соціальної сфери в цілому та установ психоневрологічного напрямку зокрема.

Окрему групу джерел становлять звіти за результатами досліджень, проведених державними та громадськими організаціями (Щербань&Черноусов &Прашко, 2023). Так, у звіті «Права осіб з інвалідністю, які перебувають у стаціонарних закладах під час війни: результати дослідження» (Харківський інститут соціальних досліджень, 2023) презентовано результати дослідження щодо функціонування стаціонарних закладів для осіб з інвалідністю в Україні в умовах війни. Окремо розглянуто міжнародну та національну нормативно-

правову базу щодо осіб з інвалідністю, яка, зокрема, була ухвалена від початку повномасштабного вторгнення росії в Україну (Права осіб із проблемами психічного здоров'я, 2015).

Результатом теоретико-практичних та методичних розвідок є рекомендації щодо різних аспектів організації діяльності закладів соціальної сфери з людьми з інвалідністю, що мають різні види психоневрологічні порушення: влаштуванням людей похилого віку, осіб з інвалідністю до інтернатних установ системи соціального захисту населення відповідно до законодавства України; організаційно-методичних аспектів діяльності психоневрологічних установ; надання соціальних послуг особам похилого віку та інвалідам; проведення моніторингових досліджень установ психоневрологічного спрямування (Рекомендації з організації працетерапії для осіб, що проживають в інтернатних установах, 2016).

Важлива група джерел дослідження – спеціальні ресурси, що містять важливу та актуальну інформацію щодо особливостей реабілітації осіб та діяльності відповідних структур. З-поміж інших виокремлюємо такі:

– Соціальна реабілітація осіб з інтелектуальними та психічними розладами – сайт Міністерства соціальної політики України. Електронний кабінет соціальних послуг – містить інформацію про основні заходи відповідно до Державного стандарту соціальної реабілітації осіб з інтелектуальними та психічними розладами та Державного стандарту стаціонарного догляду;

– Соціально-психологічна реабілітація. <https://nssu.gov.ua/news/sotsialno-psykholohichna-reabilitatsiia> (Національна сервісна служба України) – містить чіткий алгоритм щодо отримання соціальної послуги із соціально-психологічної реабілітації як комплексної підтримки тим, хто опинився у складних життєвих обставинах та потребує допомоги для повернення до активного та повноцінного життя;

– Рішення про надання соціальної послуги з соціально-психологічної реабілітації («ДІЯ». Державні послуги онлайн) – інформація для прийняття відповідного рішення про надання соціальної послуги необхідно звернутись до органу соціального захисту населення за місцем проживання/перебування особи, що потребує у такій соціальній послугі.

Проаналізовані вище джерела стали теоретико-практичною основою нашого дослідження, з урахуванням адаптації їх до реалій української системи соціального захисту та враховуючи сучасні виклики (економічна нестабільність, умови воєнного та пост воєнного періоду).

## ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, аналіз теоретичних підходів до проблеми соціальної реабілітації людей з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату свідчить про потребу подальших досліджень в означеному напрямі, зокрема, таких аспектів:

– теоретичне розкриття та популяризація практичного досвіду соціальної реабілітації людей з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату;

– обґрунтування змісту соціальної реабілітації осіб з інвалідністю крізь призму діяльності психоневрологічного інтернату;

– розкриття організаційних, теоретико-практичних та методичних положень про структуру психоневрологічного інтернату у контексті відділень для отримувачів соціальних послуг; практичний досвід соціальної реабілітації людей з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату;

– узагальнення ефективних реабілітаційних програм та розробки стандартів якості послуг та оцінкою економічної доцільності їх впровадження.

Подальших досліджень потребує узагальнення та уточнення нормативно-правових засад реабілітації осіб з інвалідністю з метою виокремлення кращих сторін та визначення перспектив щодо удосконалення системи соціального обслуговування та соціальної реабілітації людей, які мають психоневрологічні порушення, зокрема, в умовах децентралізації системи соціального захисту населення в Україні.

## ЛІТЕРАТУРА

Безпалько, О. В., & Едель, С. В. (2010). *Підготовка волонтерів до роботи з дітьми з обмеженими функціональними можливостями: Методичні рекомендації до проведення тренінгових занять*. НДПУ ім. М. П. Драгоманова.

Бойко, О., & Кабаченко, Н. (2020). Соціальна робота у сфері психічного здоров'я в Україні: сучасні виклики. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, 2(47), 23–47.

Висновок за результатами проведення громадської експертизи діяльності Міністерства соціальної політики України. (б. д.). *Українська Гельсінська спілка з прав людини*. [www.helsinki.org.ua](http://www.helsinki.org.ua)

Данко, Д. В. (2012). Теоретичні засади технологізації медико-соціальної роботи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 19(2), 20–25.

Кабінет Міністрів України. (2017). *Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року* (Розпорядження № 1018-р). [zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)

Колишкін, О. В. (2015). Соціальна реабілітація як важлива галузь соціалізації осіб з обмеженими можливостями. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*, 6(2), 116–127.

Майструк, В., Заремба, Л., & Закусило, О. (2025). Особливості соціальної реабілітації осіб з психоневрологічними порушеннями. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*, 6(52), 1401–1411.

Маруніч, В. В., Шевчук, В. І., & Яворовенко, О. Б. (2006). *Методичний посібник з питань реабілітації інвалідів*. О. Власюк.

*Методичні рекомендації щодо проведення відвідування НПМ психоневрологічних інтернатів*. (б. д.). Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. [ombudsman.gov.ua](http://ombudsman.gov.ua)

*Методичні рекомендації щодо проведення моніторингового візиту національного превентивного механізму до психоневрологічних інтернатів*. (2019). К.

Міністерство соціальної політики України. (б. д.). *Проекти нормативних актів*. <https://www.msp.gov.ua/projects/744/>

*Посібник з моніторингу соціальних місць несвободи*. (2016). ВАІТЕ.

*Права осіб із проблемами психічного здоров'я: відповідність національного законодавства міжнародним стандартам. Контекст дотримання прав людини у психоневрологічних інтернатах. Аналітичний звіт*. (2015). Українська Гельсінська спілка з прав людини; КВІЦ.

Про затвердження Типового положення про психоневрологічний інтернат, Постанова Кабінету Міністрів України № 957 (2016). <https://www.kmu.gov.ua/npas/249596465>

Про соціальні послуги, Закон України № 2671-IX (2019). [zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)

*Рекомендації з організації працетерапії для осіб, що проживають в інтернатних установах системи соціального захисту населення.* (2016). К.

*Рекомендації щодо організації культурно-дозвілєвої діяльності осіб зі стійкими фізичними, інтелектуальними та психічними порушеннями в інтернатних установах системи соціального захисту населення.* (б. д.).

*Роз'яснення щодо влаштуванням людей похилого віку, осіб з інвалідністю до інтернатних установ системи соціального захисту населення відповідно до законодавства України.* (б. д.). Чкаловська громада. <https://chkalovska-gromada.gov.ua/roz%E2%80%99yasnennya-schodo-vlashtuvanniam-ljudej-pohilogo-viku-osib-z-invalidnistju-do-internatnih-ustanov-sistemi-socialnogo-zahistu-naselennya-13-49-24-26/>

*Соціальна реабілітація осіб з інтелектуальними та психічними розладами.* (б. д.). <https://soc.gov.ua/services/soc-reh>

*Соціальна та молодіжна політика на Вінничині. Поселення до психоневрологічного будинку-інтернату.* (б. д.). <http://smp.vin.ua/joomla/index.php/poselennia-do-oblasnykh-komunalnykh-zakladiv/poselennia-do-psykhonevrolohichnoho-budynku-internatu.html>

Чупіна, К. О. (2020). Соціально-психологічна реабілітація осіб з інвалідністю засобами інклюзивного туризму. *Габітус*, (12), 211–216.

Щербань, С., Черноусов, А., & Прашко, О. (2023). *Права осіб з інвалідністю, які перебувають у стаціонарних закладах під час війни: результати дослідження.* Київ.

Claus Ugilt Oestergaard, Helle Spindler, Birthe Dinesen (2022). Video and social rehabilitation of persons with mental illness helps to structure everyday life: a qualitative study *mHealth*, (8), <https://mhealth.amegroups.org/article/view/79011/html>

Kimberly, D. (2020). Social W Social Workers' Role in Ters' Role in Treating Individuals with Neur eating Individuals with Neurological ological Impairments from Brain Trauma *Walden Dissertations And Doctoral Studies*, 105 p.

## **SOCIAL REHABILITATION OF PERSONS WITH DISABILITIES IN A PSYCHO-NEUROLOGICAL BOARDING HOUSE: THEORETICAL ANALYSIS OF A SCIENTIFIC PROBLEM**

**Tetiana MOROZ**, PhD student of the Department of Social Pedagogy and Social Work Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine; [moroz16051974@ukr.net](mailto:moroz16051974@ukr.net)

**Abstract.** *The article provides a theoretical analysis of the scientific problem of social rehabilitation of persons with disabilities in the conditions of a psychoneurological boarding school.*

*The author established that psychoneurological boarding schools, geriatric boarding schools for war and labor veterans and other institutions that provide social and medical and social services with accommodation, as well as institutions for institutional care and upbringing of children (boarding-type educational institutions, orphanages, centers for social and psychological rehabilitation of children, centers for rehabilitation of children with disabilities, etc.) in war conditions also faced a serious challenge – how to protect everyone who works and lives there, and also, if possible, continue to provide proper care and ensure decent living conditions for their wards.*

*The main goal of the psychoneurological boarding school is to steadily improve the quality of life of persons with disabilities, to create for them a favorable therapeutic environment adequate to their age, health and individual characteristics.*

*Domestic experts describe the main approaches to social work in healthcare institutions and the problematic issues related to this. However, the issue of involving social workers in solving mental health problems, the content and functions of their activities in state mental health institutions, psychoneurological boarding schools remains open.*

*Research methodology: to achieve the stated goal of the study, the study is based on the analysis of scientific works, methods of theoretical generalization, comparison, systemic approach and systemic analysis.*

*Analysis of theoretical approaches to the problem of social rehabilitation of people with disabilities in the conditions of a psychoneurological boarding school indicates the need for further research in this direction.*

*Further research is required to generalize and clarify the regulatory and legal principles of rehabilitation of people with disabilities in order to identify the best aspects and determine the prospects for improving the system of social services and social rehabilitation of people with psychoneurological disorders, in particular, in the context of decentralization of the social protection system in Ukraine.*

**Key words:** *theoretical analysis, social rehabilitation, socialization, social rehabilitation of persons with disabilities, psychoneurological boarding school, geriatric boarding schools, persons with psychoneurological disorders, social and medical-social services.*

## REFERENCES

- Bezpalko, O. V., & Edel, S. V. (2010). Training volunteers to work with children with disabilities: *Methodological recommendations for conducting training sessions*. M. P. Dragomanov National University of Social Sciences. [in Ukrainian].
- Boyko, O., & Kabachenko, N. (2020). Social work in the field of mental health in Ukraine: modern challenges. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: "Pedagogy. Social work"*, 2(47), 23–47. [in Ukrainian].
- Conclusion on the results of the public examination of the activities of the Ministry of Social Policy of Ukraine. (n.d.). Ukrainian Helsinki Human Rights Union. [www.helsinki.org.ua](http://www.helsinki.org.ua) [in Ukrainian].
- Danko, D. V. (2012). Theoretical principles of technologization of medical and social work. *Bulletin of Luhansk National Taras Shevchenko University. Pedagogical Sciences*, 19(2), 20–25. [in Ukrainian].
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2017). Concept of Mental Health Development in Ukraine for the Period Until 2030 (Order No. 1018-p). [zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) [in Ukrainian].
- Kolyshkin, O. V. (2015). Social Rehabilitation as an Important Branch of Socialization of Persons with Disabilities. Current Issues of Correctional Education. *Pedagogical Sciences*, 6(2), 116–127. [in Ukrainian].
- Mastruk, V., Zaremba, L., & Zakusylo, O. (2025). Peculiarities of Social Rehabilitation of Persons with Psychoneurological Disorders. Prospects and Innovations of Science. Series "Pedagogy", Series "Psychology", Series "Medicine", 6(52), 1401–1411. [in Ukrainian].
- Marunych, V. V., Shevchuk, V. I., & Yavorovenko, O. B. (2006). Methodological manual on the rehabilitation of the disabled. O. Vlasjuk. [in Ukrainian].
- Methodological recommendations for conducting a visit by the NPM to psychoneurological boarding schools. (n.d.). Office of the Ombudsman of the Verkhovna Rada of Ukraine for Human Rights. [ombudsman.gov.ua](http://ombudsman.gov.ua) [in Ukrainian].
- Methodological recommendations for conducting a monitoring visit of the national preventive mechanism to psychoneurological boarding schools. (2019). K. On social services, Law of Ukraine No. 2671-IX (2019). [zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) [in Ukrainian].
- Ministry of Social Policy of Ukraine. (n.d.). Draft normative acts. <https://www.msp.gov.ua/projects/744/> [in Ukrainian].
- Manual for monitoring social places of deprivation of liberty. (2016). VAITE. [in Ukrainian].
- Rights of persons with mental health problems: compliance of national legislation with international standards. Context of observance of human rights in psychoneurological boarding schools. Analytical report. (2015). Ukrainian Helsinki Union for Human Rights; KVIC. [in Ukrainian].
- On approval of the Model Regulation on a psychoneurological boarding school, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 957 (2016). <https://www.kmu.gov.ua/npas/249596465> [in Ukrainian].
- On social services, Law of Ukraine No. 2671-IX (2019). [zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)
- Recommendations on the organization of occupational therapy for persons residing in boarding schools of the social protection system. (2016). K. [in Ukrainian].
- Recommendations on the organization of cultural and recreational activities of persons with persistent physical, intellectual and mental disorders in residential institutions of the social protection system of the population. (n. d.). [in Ukrainian].
- Clarifications on the placement of elderly people, persons with disabilities in residential institutions of the social protection system of the population in accordance with the legislation of Ukraine. (n. d.). Chkalovska hromada. <https://chkalovska-gromada.gov.ua/roz%E2%80%99yasnennya-schodo-vlashtuvannyam-ljudej-pohilogo-viku-osib>

[z-invalidnistju-do-internatnih-ustanov-sistemi-socialnogo-zahistu-naselennya-13-49-24-26/](https://soc.gov.ua/services/soc-reh) [in Ukrainian].

Social rehabilitation of persons with intellectual and mental disorders. (n. d.). <https://soc.gov.ua/services/soc-reh> [in Ukrainian].

Social and youth policy in Vinnytsia. Settlement in a psychoneurological boarding house. (n.d.). <http://smp.vin.ua/joomla/index.php/poselennia-do-oblasnykh-komunalnykh-zakladiv/poselennia-do-psykhonevrolohichnoho-budynku-internatu.html> [in Ukrainian].

Chupina, K. O. (2020). Socio-psychological rehabilitation of persons with disabilities through inclusive tourism. *Habitus*, (12), 211–216. [in Ukrainian].

Shcherban, S., Chernousov, A., & Prashko, O. (2023). The rights of persons with disabilities in stationary institutions during the war: research results. Kyiv. [in Ukrainian].

Claus Ugilt Oestergaard, Helle Spindler, Birthe Dinesen (2022). Video and social rehabilitation of persons with mental illness helps to structure everyday life: a qualitative study, *mHealth*, (8), <https://mhealth.amegroups.org/article/view/79011/html>

Kimberly D. (2020). Social W Social Workers Role in Ters Role in Treating Individuals with Neur eating Individuals with Neurological ological Impairments from Brain Trauma. *Walden Dissertations And Doctoral Studies*, 105 p.

#### **Article history:**

Received: September 10, 2025

1st Revision: October 15, 2025

Accepted: December 30, 2025